

MARIO ŽMEGAČ – IZDELOVALEC TAMBURIC

MILE TRAMPUŠ

Kar nekajkrat sem se že srečal z mojstrom Mariem Žmegačem, izdelovalcem tamburic iz Hrvaške, ob zadnjem svojem letošnjem obisku pa sem ga zaprosil za daljši razgovor, v katerem mi je odgovoril na mnogo vprašanj, ki sem mu jih postavil v zvezi s tamburicami. Ker je to glasbilo prisotno tudi v Sloveniji in ga uporablja več folklornih skupin, se mi je zdelo primerno, da del razgovora predstavim tudi širši folklorni srenji.

Kako bi se predstavili sami?

Sem Mario Žmegač, izdelovalec nekaterih strunskih glasbil. Naša delavnica se imenuje *Glasbarski obrt »Mario Žmegač«, Varaždin*.

Kaj vse zajema vaša dejavnost?

Ukvarjamo se z izdelavo in popravili glasbenih instrumentov: tamburic, kitar, mandolin in godal, izdelujemo pa tudi pribor zanje – strune, trzalice, prevleke za glasbila, kovčke itd.

Kako ste začeli?

Obrt sem podedoval po očetu, ki mi še zdaj pomaga. Tamburice delam že dvajset let. Končal sem glasbeno šolo za tamburice v Zagrebu. Trenutno smo v delavnici zaposleni trije.

Ali je težko dobiti primerne sodelavce?

Precej težko. Predvsem je težko najti mojstra, ki bi nekoga sprejel v uk. Večina mojstrov ne želi posredovati svojega znanja drugim, ker so prepričani o svojem mojstrstvu in ga želijo obdržati zase. Sam skušam biti drugačen. K meni vsak dan prihaja v uk neki Zagrebčan, ki se želi izobraziti in nadaljevati tradicijo izdelovanja godal in brenkal.

Ali se sedanja kriza občuti tudi na vašem področju?

Zelo. Ampak bo še slabše. Letos imamo tretjino lanskih naročil. Kriza se občuti predvsem pri kulturnih društvih, ker nimajo denarja, da bi kupovala nove instrumente.

Delate po naročilu ali izdelujete serijsko?

Delamo le po naročilu, in to pretežno za kulturna društva in šole.

Ime tamburice se različno uporablja – tamburica, tambura, prim ... Kako je s tem?

Tambura je širši izraz in pokriva različne instrumente, na katere se brenka in ki so vključeni v tamburaške sestave, tamburica pa je na primer bisernica, prim. Če nekdo reče tamburica, to ne more biti bas. Vsaj mi to tako razumemo.

Katero poimenovanje je pravilno: berda ali berde?

Berda je bas. V Slavoniji najpogosteje uporabljajo izraz berda. Ampak berda je starinsko glasbilo, ki ima na sredi luknjo in je vključena v tamburaški sestav, ki igra po sistemu farkaš. Danes se najpogosteje in morda najustrežnejše uporablja izraz tamburaški bas.

Kakšen je bil razvoj vaše delavnice?

Obrt sem, kot sem že omenil, prevzel za očetom. Najprej smo se ukvarjali izključno s kitarami. Izdelovali smo kitare vseh vrst – klasične in električne –, a časi so se spremenili in nismo bili več konkurenčni, zlasti ne uvoženim instrumentom. Tako smo prešli na izdelovanje tamburic. Izdelujemo jih ročno, z dokaj preprostimi orodjem.

Kaj je najpomembnejše pri izdelavi tamburic?

Predvsem kakovosten les in seveda izkušnje. Iz slabega lesa ne morete narediti dobre tamburice. Da pridobiš izkušnje, da dojameš bistvo, pa moraš izdelati na tisoče glasbil.

Labko poveste še kaj o materialih?

Material nabavljamo predvsem na Hrvaškem, poseben les dobivamo tudi od drugod. Za zgornjo ploščo, to je zvočnica – »glasnjača«, ki daje ton, uporabljamo smrekovino. Ta je iz Bosne – iz Bosanske planuše, žal pa jo moramo kupovati v Nemčiji, ker tam dobimo ustrezne količine suhega lesa. V Bosni majhne količine ni mogoče kupiti – kolikor je meni znano kupiš lahko le na desetine kubikov svežega lesa. Obod in dno navadno izdelujemo iz javorja. Dno mora biti trdno, da vrača vibracije na zgornjo ploščo. Lahko je tudi iz enega dela, a je navadno lepljeno iz dveh, ker je težko najti tako širok kos lesa. Vrat je tudi iz javorja, ubiralka – »hvataljka« pa iz venge ali palisandra. Strune izdelujemo sami iz nemškega ali francoskega materiala. Pletivo je švedsko, prav tako jeklo za prečke. Mehaniko dobivamo iz Kitajske, ker je najcenejša.

Ali je izbočeno dno pri dražji izvedbi bračev vaša inovacija?

Da, to je tako kot pri violini, lepljeno je iz dveh delov.

Labko na kratko opišete postopek izdelave?

Najprej moramo nažagati les, ga grobo obdelati in upogibati oboda. Izdelati je treba vsak sestavni del posebej, potem pa je treba vse stvari zlepiti skupaj. Za to uporabljamo mizarški klej. Sledi še lakiranje. To je vsa modrost, ki si jo je podrobneje mogoče ogledati na svetovnem spletu. No, pa še kakšna skrivnost ostane.

Mario Žmegač v svoji delavnici. (Foto: Milan Trampuš, 10. 11. 2009.)

Tamburica, na katero igra članica tamburaške skupine Metliške folklorne skupine Ivan Navratil. (Foto: Janez Eržen, 28. srečanje tamburašev in mandolinistov Slovenije, Šmartno pri Litiji, 5. 4. 2008.)

Vaše tamburice včasih niso sodile med najkakovostnejše, a bile so mnogo cenejše. Drži?

Imeli smo dvakrat nižje cene od konkurentov, a še vedno nismo imeli dovolj dela. Sedaj se trudimo za visoko kakovost, za izdelke dajemo garancijo, in to ljudje cenijo. Tudi strune imamo danes zelo kakovostne. Odkrito povedano: najboljše strune na svetu dela Stanko Postojnski iz Zagreba, a so tudi najdražje.

Zakaj uglasitve tamburic niso enotne? Zakaj se je na primer pojavila G-uglasitev, v Sremu pa na primer E?

V Sremu nikoli niso poznali G-uglasitve, uporabljajo pa tudi A-uglasitev, zlasti ansambli, ki izvajajo zahtevnejši repertoar. G-uglasitev je primernejša za šole.

sprememb, pričakujem le dvig kakovosti. Vsekakor pa se morajo naročniki zavedati, da novo glasbilo še ni tisto pravo. Treba ga je uigrati. Šele čez čas dobi pravi zvok.

Kako je z vzdrževanjem glasbila?

Pomembna je menjava strun in skrb za njihovo čistočo (nekatero strune rjavijo, če so vlažne). Menjati bi jih morali enkrat do dvakrat na leto, sicer pa tamburice zdržijo petdeset let in več. Drugo posebno vzdrževanje ni potrebno. Paziti morate le, da glasbila ne hranite v prostoru s centralnim ogrevanjem, ker bi tam zaradi presuhega zraka lahko prišlo do deformacij. Podobno bi se zgodilo, če bi ga pustili v avtomobilu, na soncu. Pri strunah iz nerjavečega jekla tudi brisanje ni potrebno.

Približno koliko proizvajalcev tamburic je na Hrvaškem?

Po moji oceni je deset do petnajst registriranih delavnic in trideset do štirideset neregistriranih izdelovalcev glasbil.

Ali imajo vaše tamburice kakšne posebne prednosti in kako je z dimenzijami?

Ne, vsi mojstri, ki so resni, hočejo narediti dobro glasbilo. Rezultat pa je odvisen od več dejavnikov. Dimenzije tamburic so v glavnem pri vseh mojstri približno enake. Osnova so mere najbolj priznanega mojstra Bocana iz Sente.

Ali pričakujete kakšne spremembe v razvoju tamburic, na primer v obliki?

Ne, ne pričakujem bistvenih sprememb, pričakujem le dvig kakovosti. Vsekakor pa se morajo naročniki zavedati, da novo glasbilo še ni tisto pravo. Treba ga je uigrati. Šele čez čas dobi pravi zvok.

Kar precej slovenskih skupin igra na vaše tamburice.

Da, imajo jih Vipavski tamburaši, tamburaši KUD Grifon iz Šempetra, Drotmantraši, Artičani, tamburaši iz Krškega, Velike Nedelje, Vidma pri Ptujju in še kateri.

Bi ob koncu radi še kaj sporočili slovenskim tamburašem?

Nič posebnega. Seveda pozdravljam vse svoje odjemalce – tamburaše, zahvaljujem se jim za njihovo zaupanje ter pričakujem, da bomo tudi v prihodnje uspešno sodelovali.

Tamburaši KUD Oton Župančič iz Vinice. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Novo mesto, 29. 5. 2009.)